

České veřejnosti literární i novinářské!

Má veliká zvěčnělá přítelkyně paní Růžena Svobodová ustanovila pořízením z 24. IV. 1917 na prvním místě mne vydavatelem svého odkazu literárního. Tento odkaz pojímá kromě prací beletristických, tištěných i netištěných, „také všechny dopisy osobní, rodinné, literární“, psané komukoli. Přeje si, aby mně byly tyto listy vráceny adresáty a abych z nich po svém uvážení uveřejnil jen *části zájmu všeobecně literárního, filosofického a kulturního, a nic soukromého.*

A pokračuje pak doslovně:

„Zakazuji si také všechno kramaření se svou pozůstalostí listovou, veškerý v ní lov za zajímavostí jakkoliv pojmanou. Vím, že v mé korespondenci, jako v každé korespondenci, jsou věci čistě efemerní, které vznikly z chvíle a pro chvíli, jejichž zájem pominul touto chvílí, ty budtež rozhodně potlačeny, a otištěno budiž z listů jen to, co má hodnotu básnickou a dosah všeobecný.“

Ve smyslu tohoto přání zakazuji, aby kdokoli otiskoval cokoli z literární pozůstalosti paní Růženy Svobodové bez mého vědomí a souhlasu; a *zakazuji také výslovně otiskování dopisů nebo částí jich v časopisech.*

A prohlašuji dále, že budu soudně stíhati každého, kdo bude jednati proti vůli její, zde vyslovené.

V Praze dne 5. ledna 1920.

Ještě o korespondenci Růženy Svobodové

Zakázal jsem po výslovném přání veliké zvěčnělé a vlastními jejími slovy, aby nikdo nic neuveřejňoval z jejich dopisů bez mého svolení. Tento můj nebo lépe její zákaz nelíbí se, zdá se, prof. Fr. Krejčímu; v sešitě 3—4 Budoucná praví alespoň: „Má-li zákaz prof. Šaldy právnícký základ a co tomu řekne literární historie, jsou ovšem otázky jiné.“ Dal jsem se poučiti o právníckém podkladu tohoto zákazu až *ex post* — vůli zvěčnělé musil jsem ohlásiti a hájiti, budiž pozitivně právo takové nebo onaké — a bylo mně řečeno odborníkem, že zákon o právu autorském chrání sice výslovně jen „sbírky dopisů“, že však jsou také vynikající právníci, kteří ochranu tu chtějí vztahovati i na jednotlivé dopisy, pokud mají cenu literární a uměleckou.

Ale budiž zákonodárství o té věci jakékoli, vůle zvěčnělé jest *zcela správná*

a slušná a zejména se stanoviska literární historie není možno proti ní nic namítati. Neboť nejde o nic jiného než o to, aby *horkokreuní ochotníci* neuveřejňovali její *jednotlivé dopisy*, které buď mají nebo jichž se náhodou zmocnili, nýbrž aby její korespondence byla zpřístupněna obecnstvu *odborníky jako celek* v tom, co má *všeobecně významného i závažného*. A takové a nijaké jiné jest i stanovisko literární historické vědy k dopisovým pozůstalostem významných autorů. Uveřejňovati náhodně a nesoustavně *jednotlivé listy* jest počínání nesprávné již proto, že se tím nutně obraz autora skresluje; každý ví přece, že správný obraz může podati teprve korespondence *úplná, neboť jeden dopis doplňuje a po případě opravuje dopis druhý*. Jednotlivý dopis jest nutně *jednostranný*, poněvadž jest psán určité osobě, odpovídá na určité otázky z určitých podmínek a z určitého položení mysli; není mnohem víc než kamének v celkovém mosaikovém obraze.

A že Růžena Svobodová zakázala uveřejňovati dopisy efemerní a že chce připustiti jen dopisy nebo části dopisů, které mají myšlenkovou hodnotu a všeobecný význam, jest také stanovisko, které neodporuje literární historii. Vážná literární historie francouzská na příklad odsoudila několikrát sbírky dopisů podnikané z pouhé sensačnosti nebo z malicherného kultu osobního, dopisů, které nemají myšlenkového jádra a nepřispívají k osvětlení tvorby autorovy.

Tímto zákazem, opakují znova, nepodniká se nic proti *odbornému kritickému studiu života a díla Růženy Svobodové. V životě Růženy Svobodové není nic nečestného, co by musilo býti skryváno; a já žádný z jejich dopisů ani nezničil ani nedovolím nikomu zničit. Všecky jsou mně cenné; a nic nebrání tomu, aby po uplynutí určité doby* nebyly uloženy v Museu a nebyly zpřístupněny odborným badatelům; záleží jen na adresátech, aby je v Museu skládali. Pravím: *po uplynutí určité doby* mohou býti zpřístupněny — po 40 nebo 50 letech, až zemrou osoby, o nichž jednají. Tak vedou si francouzští spisovatelé: odkazují svou soukromou literární pozůstalost veřejným institucím, obyčejně Bibliothèque nationale, s podmínkou, že bude zpřístupněna literárnímu studiu *až po uplynutí doby, kterou určí*. (Goncourt ustanovil pro jeden díl svého Journalu odklad tuším 80 let!)

A tak jest to správné: *Literární pozůstalost jest částí literárního díla autorova a má býti svata jeho národu jako jeho dílo*. A národ má povinnost zabrániti, aby jí nebylo kramařeno, aby v ní nebyly podnikány lovy za sensací a *vůbec aby jí nebylo jinak nakládáno, než jak určil autor*.

Dvě kapitoly o Josefu Laichtrovi

La vraie morale se moque de la morale.

Pascal

Po česku:

Pravá mravnost čerta si dělá z mravnosti.

I

Věnoval jsem Josefu Laichtrovi v prosinci m. r. kritickou pozornost, již si nikterak nezasluhuje sám sebou, svou hodnotou jako spisovatel; napsal jsem o něm tři feuilletony do Venkova (7., 14., 21. prosince), v nichž jsem dokázal, že jeho román Kam od Říma? nemá ani potuchy o skutečné náboženské tvorbě lidské duše.

Josef Laichter replikuje v lednové Naší době způsobem, který ho smutně charakterizuje: kalí vodu. Panu Laichtrovi uklouzlo přiznání, že „nikterak nepokládá své dílo za dokonalé a vynikající“ a dokonce i že má výtky jsou „oprávněné i neoprávněné“ — *také oprávněné*, nastojte! Sapienti sat — to mluví za celé stránky! Ale místo aby toto své správné sebepoznání prohluboval a v sobě zakořenil a jím se pro přístě poučil, náš divadelní moralista je ihned přehluší a rozpomíná se na své jeviště i na svou galerii, osnuje ihned žalostný manévr, kterým by zachránil svou reputaci před svými věrnými. Neboť ne o pravdu jde tomuto mravnostníkovi, nýbrž o prapor, barvu, nálepku.

I vymyslel si milý Laichter takový trik: že prý máme každý na náboženství jiný „názor“ — on prý „realistický“, já prý „vzdušný, aristokratický, abstraktní, romantický“ — on prý nesdílí názoru mého a já nemohu rozumět názoru jeho.

Nuže: váš názor není nikterak realistický, pane Laichtře, nýbrž prostě a jasně: prázdný, špatný, plný vnitřních sporů, jak jsem vám je odkryl ve Venkově; právě jako literatura není konec konců ani romantická, ani realistická, nýbrž jen dobrá nebo špatná.

V čem vidí tedy Laichter můj domnělý „aristokratismus“, mou domnělou „abstraktnost a vzdušnost“? Ve větě, kterou si chytrácky *vytrhl z kontextu*, aby do ní vložil, čeho v ní není. Pravím ve svém třetím feuilletoně, že náboženská jest třeba *odlišovat od morálky* — že jest *vic* a něco jiného. Že v ní nejde o abstraktní předpisy, nýbrž o životný kvas, boj o růst lidské osobnosti, která ze svých nejosobnějších zkušeností musí se dobrati Boha. A pokračují: „*Hledej svůj poměr k božství*, opouští všechny lidi ostatní, vzdaluje se jim, unikáš jim“; to znamená: *pokud hledáš Boha, dříve než jsi jej našel*, nemáš pravé družnosti, pravé lásky bližnecké; jsi samotář zaujatý jen sebou a o sebe.

Z toho si vyfantasoval dobrák Laichter, že prý má náboženská jest „vzdušná, abstraktní, aristokratická“; ale on, on je prý jiný chlapík; on je prý realista, a hledá-li svůj poměr k božství, hledá a řeší jej *jen* svým poměrem k lidem. *Jen* prý prostřednictvím lidí upravuje svůj poměr k Bohu; každý jiný Bůh jest prý chiméra.

Možno, že jste realista, milý Laichtře, — nevím a nerozhoduji toho; ale o náboženském životě nemáte přesto ani potuchy. Napsal jste náboženský nesmysl. Poměrem svým k lidem a z poměru svého k lidem nedoberu se nikdy Boha; nýbrž právě naopak: *dříve musím mít absolutně, Boha*, abych mohl mít pravý poměr k lidem, poměr lásky bratrské a bližnecké.

To jest smysl hlavního přikázání Kristova: Miluj Boha svého *nade všechno*, ze vsí síly, ze vsí mysli; a bližního jako sebe samého. Obojí přikázání souvisí spolu tak, že druhý, relativní, *jest podmíněn prvním, absolutním*, a vyvozen z něho; bez něho neměl by smyslu. Právi-li Masaryk „člověk člověkoví dovede býti ideálem jen sub specie aeternitatis“, parafrazuje jen tento příkaz Kristův; nepraví nic jiného, než že pravá láska člověka k člověku není možná než prostředkem absolutna, mediem Boha. *Ten jest prius*. A pohazujete-li mne přezdívkami aristokratismu atd., dopadají i na hlavu Masarykovu! Tak špatně znáte svého učitele, jehož jménem neustále se oháníte.

A týmž mělce povrchním, liberálně rozumářským směrem pokračuje myšlení Laichtrovo i dále. Nechce prý, vykládá Laichter, aby bylo třeba k náboženskému životu dramatických přelomů, „zahrnutých v pojem hříchu a pokání“; on by prý

naopak chtěl, jak se vyjadřuje výrazem z veřejného zdravotnictví, „náboženskou profylaxi“, t. j. chtěl by, aby náboženství učilo lidi vůbec nehřešiti, aby se nemusili pak obracet a káti. Mělo by prý „učit růsti lidí *bez nečistoty prostituce, bez opojování alkoholem, bez bídy duševní, ale i bez bídy tělesné*“.

Karakteristická pro Laichtra jsou slova, jež jsem podtrhl. On pod hříchem nedovede si představití nic než neřestí, ničící tělesné zdraví člověkově. Ale aby někdo nepropadal neřestem hubicím zdraví nebo život, *k tomu není třeba náboženství ani náboženskosti, na to stačí lékař a poučení lékařské, po případě léčba v sanatoriu*. Tisíce ateistů ani se neopíjí, ani nesmlní, ani nevráždí, ani nekraje — jsou proto již lidmi náboženskými? Stačí to již k životu náboženskému? Laichter si mate způsobem věru méně než primitivním medicínu s náboženstvím...

Významný náboženský filosof americký William James, na jehož knihu o náboženské zkušenosti a jejich odrůdách p. Laichtra odkazují, liší lidi na *once born* a *twice born* — *jednou a dvakrát zrozené*; těmito po druhé zrozenými jsou mu duchové náboženští po výtce, takoví, kteří prošli přelomem dramatickým, obrácením, a ti bývají mu *hlubšími a bohatšími* povahami než první. A James jest přece *pragmatista*, p. Laichtře, t. j. duch usilující o filosofii praktické účelnosti a životné úspěšnosti: ani abstraktník, ani aristokrat!

Pan Laichter si ovšem dilemma rozřešil úžasně prostě, ale i úžasně pohodlně a přímo lenošky; míním: jako myšlenkový lenoch. Ve svém románě u žádných osob nemá ovšem dramatické krise, přelomu, obratu — ale nemá také vůbec nějakého životního obsahu a bohatství! Prázdní, duševně chudí a leniví lidé prožívají lenivě, bez přelomů, v únavně ospalé šedi přechod z jedné nicoty v nicotu druhou. To jest snad realistické — nevím — ale nábožensky cenné a hodnotné to jistě není.

Pan Josef Laichter nechce uznati také mé výtky papirovosti, — že v životní krizi Petrově rozhoduje brožurka o Kateřině Boothové. Prý na veliké muže jako na Josefa Laichtra a Stuarda Milla působily také rozhodně knihy. Klobouk dolů před Josefem Laichtrem, ale Stuart Mill nezdá se mně být duch náboženský a případ jeho proto průkazný; vedle Huma jest to snad filosof nejbližší ateismu. Ale p. Laichter mně vůbec neporozuměl: jsem dalek toho upírati knihám vlivu na duši lidskou a neměl bych nic proti tomu, kdyby to bylo *motivováno životem*, t. j. kdyby ta brožurka souvisela nějak *určitě a konkrétně* s životními osudy a dějství Petrovými. Ale brožurka, která ti padne jednoho dne na hlavu jako taška se stěchy, — jest to psychologie náboženského růstu a boje duše lidské? A proč právě brožurka o Kateřině Boothové, když stejným právem nebo neprávem mohlo by to býti několik set jiných traktátů nábožensko-populárních?

Ale docela trapné jest již, dovolává-li se p. Laichter na své ospravedlnění mého domnělého příkladu z Loutek a dělníků. *Si duo faciunt idem, non est idem*, milý pane! Podobá mezi mnou a vámi jest hrubě vnějšková a pouze zdánlivá. Deník plukovníka Lamberka totiž zasáhá *dějově pragmaticky* v život Frankův, takže dojde z něho k poznání svrchovaně pro něj cennému a rozhodnému, totiž *že Prozřetelnost myslila na něho a právě na něho již před jeho zrozením*. Že se těch skutečností a dějů, pro něho rozhodných a směřotvorných, doví z deníku, jest náhodné v tom smyslu, že se jich mohl dověděti třeba od důvěrníka, z vypravování přítele plukovníka Lamberka nebo jinou osobou. A pak: jest snad rozdíl mezi deníkem Lamberkovým, který jest i myšlenkově a ideově mou tvorbou, a mezi brožurkou o Kateřině Boothové,

sepsanou ne vámi, nýbrž nějakým Angličanem! Promyslete si jej, a pochopíte, co jest to vniterná tvorba básnická a co lenivé látání vnějškových náhodností a nahodilostí. To jest ten *eklekticism* v nejubožejší své podobě, milý příteli.

Vytkl jsem posléze p. Laichtrovi bezvýznamnou šablonovitost a prázdnotu náhodnost jmen jeho postav a upozornil jsem jej, jak právě *velcí realisté*, takový Balzac, Dickens a j., byli ve volbě jmen vyběraví až do hypochondrie. Pan Laichter tváří se zde již přímo uboze: nalhává svému čtenářstvu, jako by to byl požadavek *romantický*, aby osoba měla jméno výrazně a jadrně individuálně.¹

Zde jest možno míti s p. Laichtrem již jen soucit: on, jenž tolik toho napovídá o realismu, který se jím neustále ohání, jenž jej skloňuje na každé stránce všemi sedmi pády, nemá o něm vpravdě ani tuchy, může-li psáti, co píše. Ale kdo zná jeho literární práce, nepodiví se tomu; *takový* spisovatel může realism opravdu bráti jen nadarmo. Vpravdě není Laichter naprosto realista, nýbrž přímý opak realisty — schematic, prázdny heslař, neživotný abstraktník. Jeho romány, celé z třetí a čtvrté ruky, vyčtené z různých brožur a vědeckých příruček, jsou všechno jiné jen než tvorba básnická. Tento spisovatel nedovede vztýčiti před sebou živé lidi; nebije v nich srdce, nekouluje krev, nemyslí rozum, netvoří a netrpí duše: jsou to jen chodící a hovůřící brožurky. Homunkulové.

Je-li realism — a jiného smyslu míti nemůže — vystihování *podstaty a bytosti* lidí a věcí, pak, tvrdím s klidem, jsem mu já svou snahou a tvorbou nekonečně blíže než p. Laichter. Laichter jest vpravdě ne realista, nýbrž banalista: jemu něco, aby bylo pravdivé, musí býti triviální, a jest pravdivé jen potud, pokud je triviální. A Laichter jest dále schematic, který neproniká k podstatě věcí, nýbrž ulpívá na jejich nejdřívším obalu, na jevovosti zcela vnějškové a povrchové.

2

Poněvadž jsem neodpověděl na elukubrace p. Laichtrovy z lednového čísla Naší doby a nepřiložil tak lék na rány p. Laichtrovy, který jedině jim může prospět, zjiťily se v únorovém čísle znova a volaly po pomstě.

Josef Laichter je vyslyšel a vyhověl jim způsobem, který s *mravních* stanoviska jest prostě *ošklivý* a mluví o mravnosti a uslechtilosti Laichtrově za celé knihy.

Do únorového čísla sepsal totiž Laichter oslavnou stat k Masarykovým sedmdesátinám o jeho vlivu na českou krásnou literaturu. A v této stati dopustil se následujícího počestného manévru. Vztýčil mne proti Masarykovi jako jeho protinožce, který blahodárný vliv jeho svou falešnou naukou kazil; a tak vrhl na něho všechno světlo, na mne všechnu tmou. Zvláštní hřích můj jest prý, že jsem hlásal flaubertism; neboť flaubertism jest podle názoru p. Laichtrova nemravnost (dokládá se to citátem z Paměti bláznových, který si vytrhl p. Laichter z mé studie pro svůj účel), láska smyslná, l'art pour l'art; Madame Bovary podle p. Laichtrova jest „přímou evangelium všednosti, nízkosti, tělesnosti a hmotnosti, ve znamení této knihy idea-

1 - Dobrodineček Laichter chce zesměšňovati jména mých postav z Loutek, jako by to byla jména exotická, smyšlená. Na neštěstí jsou to však *vesměs* jména *skutečných* osob, které jsem znal ve svém mládí!

lism je totožný s hlupáctvím“; a Flaubert i já jsme odkazováni k Babičce — tam prý jest pravé umění, jak líčit život všedních lidí.

Nejprve: gratuluji vám, realistický jesuito; pochybuji, že jest mezi žáky Loyolovými některý, kdo by na menší místo nakupil více nepravd, polopravd a celých lží než vy. Komu čest, tomu čest! Jste chlapík, Laichtře; velký ve svém způsobu, jenže na neštěstí *váš způsob jest malý*: je to totiž způsob nebožtíka P. Jemelky.

Abych vás tedy jednou provždy poučil:

Nehlásal jsem nikdy flaubertismu a sám nejsem ve své tvorbě vůbec flaubertovec. Napsal-li jsem v Duši a dile — ve studii *literárně historické* — „my flaubertovci“, má to jediný nepochybný smysl: my *znatelé* Flauberta, my *badatelé* o Flaubertovi.

Nemohl jsem hlásati flaubertismu jako *životního a svělového názoru*, který má býti podkladem české tvorby básnické, již proto, že nejsem sám flaubertovec. Každý, kdo není literární nevzdělanec nejčernější observance, ví, že můj román Loutky a dělníci boží jest *přímou protikladný* Flaubertovi. Flaubert jest realista *nepřímý*, to jest: skutečnost jest mu výsledek životné desiluse; jeho hledání skutečnosti jest odmocňovací děj: skutečnost jest to, co zbude, když se rozpřehne iluse. Já jsem a chci býti realista *přímý*: to jest, skutečnost jest *tvorbou mé víry a lásky* — to, čeho se dobirá jako poslední životní jistoty duše bojující, překonávající, tvořivá, milující.

Tedy: nedoporučoval jsem nikdy flaubertismu jako názoru životního; ale doporučoval jsem Flaubertův mravní příklad — jeho nesmírnou, odříkavou, obětivou lásku k umění — a jeho literární metodu objektivistickou, poněvadž jest a může býti školou kázně a mravního sebezapření, bez něhož není umění. Doporučoval jsem ji jako protijed proti upřílišené exaltaci subjektivně romantičnosti a libovůle — a v tom nevidím nic Masarykovým snahám protichůdného, nýbrž něco, co se s nimi velmi dobře snáší a je doplňuje. Budiž mně rozuměno: jest mně vzdálený všechen byzantinism, který tak odporně číší dnes z přemnohých článků příležitostných a také z tohoto článku Laichtrova, takže být jeho předmětem, přiložil bych si šátek k nosu, abych nedýchal přímo vzduchu takového *mravních* složení . . . Jsem také názoru, že bude brzy na čase, aby nějaký nový český Schiller napsal nějakého nového českého markýze Posu, který by učil mužné hrdosti i před presidentem filosofem, jako ten starý učil jí před potentátem z boží milosti nebo nemilosti; a nic není mně vzdálenějšího než přitíratí se jakkoli k Masarykovi a dovolávati se jeho souhlasu pro své názory. Pokládám je za čestné, pravdivé a dobré, ať o nich soudí tak nebo onak; ale nemohu prostě neviděti věčné obdoby mezi mým doporučováním a výkladem Flaubertova protiromantického objektivismu a jeho snahou po zobjektivnění filosofie proti přílišnému subjektivismu německého romantismu kantovského a pokantovského.

Pokud jde o Madame Bovary, jen úplný ignorant literární, který neumí čísti díla básnického, mohl napsati o ní věty, jež napsal p. Laichter. Dávno všichni literární vzdělanci vědí, že Madame Bovary jest útok ne na idealism pravý, nýbrž *falešný*: totiž na požívačný, rozkošnický romantismus, který nechce pohleděti skutečnosti tváří v tvář, — útok stejné velikosti a síly, jako byl ve své době Cervantesův Don Quijote na romantism středověký rytířský. Jest to datum v dějinách lidského ducha i srdce.

Odkazovat na Babičku před Madame Bovary jest zrovna tak vtípné jako před gotickou katedrálou odkazovat na řecký chrám, a vice versa. Tak může si vésti jen polovzdělanec. Babička jest ve *svém* způsobu tak dokonalá jako *v jejím* Madame Bovary. Ale srovnávat obě a chtít je měřit, jednu snižovat a druhou vyvyšovat, jest počínání literárního barbaru. Člověk literárně vzdělaný ví, že každé dokonalé umělecké dílo jest svět pro sebe a ze sebe dovršený, uzavřený organický útvar krásy a síly, jehož nemůže poškoditi žádný jiný útvar umělecký. Chtít zabijeti tragedii, kterou jest vpravdě Madame Bovary, idylou, již jest Babička, náleží opravdu do literární Afriky.

Pan Laichter domnívá se, že jest to eklekticism, miluji-li Madame Bovary i Babičku. Ale dobrému muži uniká, že podle této zásady musil by býti eklektikem i *on i Masaryk*, kteří stejnou láskou objímají Němcovou i Nerudu; neboť ani Němcovou a Nerudu nesvedeš na jednoho ičsového jmenovatele. Němcová: prosté srdce, libezná melodie důvěřivé sladké duše, vypravovatelka fabulistka vyzlacené pohody duše, a Neruda: složitý zjev, člověk reflexe, zatrpklý pesimista, nedůvěřivý pozorovatel a ironický posuzovatel — protinožci ve všem.

Nikoliv: *láska dokonalosti*, kterou se spravují ve svém hodnocení já, není eklekticism, nýbrž duševní statečnost a charakternost. Eklekticism jest naproti tomu to, co tropí p. Laichter: vnášeti cizí *apriorně vnějšíková* sudidla logicky pojmová do tvorby básnické, která se koná ze zcela jiných předpokladů a zcela jiným postupem, a tím vytrháváti *libovolně* z literárního vývoje, který jest cosi organického a zákonitého, jednotlivé články a členy a dávatí jim *libovolně* jakýsi absolutní smysl. Není a nemůže býti eklektikem ten, kdo jako já vycházejí z *nitra* uměleckého procesu tvůrčího, hledá důsledné vyvinutí vnitřních výrazivých sil a pokloní se všude tam, kde jich nalezne: kde se setká s uzavřeným svéprávným a svébytným světem vnitřní *básnické zákonosti*. Ten jest, milý Laichtře, ne eklektik, nýbrž *synthetik* literárně historický, a nic mu nevadí klepy moralistických diletantů vašeho rázu.

Svou 3. kapitolu v *Moderní literatuře české* zakončuji výkladem, proč *Čeští bratři nevytvořili výrazné poesie*. „Život nebyl,“ píši tam, „Českým bratřím bojem, mnohem spíše byl jim trudem, který se musí pokorně přetpět; vždycky zkouškou, nikdy nebyl jim radostí: ale umění a poesie mohou vzniknout jen tam, kde život jest citěn jako nejkypivější radost, jako šilené štěstí a zázračný dar milostný, nad nějž nelze představit si nic vzácnějšího. Ne z nálady trpné, mučednické, odříkavé tryská poesie. Nikoliv: z nálady rytišské.“ Tedy: charakteristika duše českobratrské, *v níž se shodují s Denisem*, a psychologický výklad historického faktu, že českobratrství nestvořilo výrazné nové poesie, nového svého umění; nic víc.

Z toho vysoukal si počestný Laichter docela po jemelkovsku toto předivo lži a klevet: „Jak málo českou moderní literaturou byla chápána podstata češství... vysvitá ze spisku F. X. Šaldy o moderní české literatuře, v němž *pro krásnou literaturu přímo se odmítá spojení české přítomnosti s českou minulostí*, neboť česká minulost není prý půdou, z níž by se mohla rodit poesie.“

Kde jsem řekl, co mně zde imputujete? Kde odmítám nějaké spojení? Kde jest zde vůbec řeč o nějakém spojení nebo rozpojení? Vždyť si vysoukáváte něco ze své žalostné klepašské obraznosti, čemu vůbec neodpovídá skutečnost. Popíral jsem někdy a někde, že jest ideová, myšlenkově mravní a do jakéhosi stupně

i myšlenkově náboženská spojitost mezi moderní českou poesí a českou reformací? Nikdy a nikde; naopak: *za války světové napsal jsem o tomto ožehavém námětu obšírnou studii — o vlivu Husově a husilství na českou moderní literaturu*; neznáte-li ji, přečtete si ji — jsou v ní věty, které byste si vy a vám podobní dvakrát rozmyslili *tehdy* napsat. Ale ovšem není spojitostí uměleckou a básnickou tradici, poněvadž českobratrství nevytvořilo moderní české poesie a obrozená česká poesie nemohla tedy na ni navazovati, nýbrž ve své tvorbě stylové a formové musila se přimykati hned od začátku a hned v první básnické škole Puchmajerově a ve všech svých dalších význačných zjevech od Jungmanna, Máchy, Čelakovského přes Nerudu, Vrchlického, Zeyera až do Machara, Březiny, Sovy ke směrům a útvarům západním.

Tím jsem domluvil s Laichtrem a jsem s ním mravně hotov. Člověk takových praktik — a realista? Mstivý malicherník, který proto, že jsi mu obětavě posvětil na díry, mělčiny a prázdnotu jeho románu — pravím obětavě, neboť byla to oběť pro mne a ztráta času přečísti pozorně asi osm set stránek prázdného povídání — dovede tě lživě pomlouvati z nečešství, nemravnosti, národního herostrastství praktikami jesuitského kazatele misionáře, — ten člověk vydává se za žáka, přítele, vykladatele Masarykova? Za dědice jeho myšlenky a poslání? Ubinam gentium vivimus?

Vzpomínám si na scénu ze svých styků s někdejšími profesorem Masarykem, která v této souvislosti nabývá významu symbolického.

Bylo to na počátku devadesátých let minulého století. Tehdy vyšel v Sokolově Vzdělávací bibliotéce překlad Mussetova Rolly. Josefu Laichtrovi a těm, kdož nevědí, kdo je Mussetův Rolla, stůj zde jen, že jest to mladý zhýralec pařížský, který se octl právě na mizině, když byl probil celé své veliké jmění, a za poslední dukát kupuje si dívku nevěstku, poloviční dítě, aby se zabil ráno po noci strávené v jejím objetí. Tehdy Josef Kuffner tuším v *Národních listech* psal o Mussetovi tímž způsobem, jakým píše dnes v *Naší době* Laichter o Flaubertovi: nemravnost, glorifikace prostitučního slavníku, kažení mládeže. A Vrchlický v předmluvě k této básni udeřil, byl jemněji, již na týž tón. Ale měli jste slyšet Masaryka, jak byl pohoršen i Vrchlickým i Kuffnerem! S jakou úctou a láskou mluvil o Mussetovi, o jeho básnické opravdovosti a čestnosti! A jak charakterisoval Vrchlického i Kuffnera jako mravnostní šosáky!

To bylo, pravím, na počátku let devadesátých.

Od té doby uplynulo skoro třicet let.

A tehdejší úlohu Kuffnerovu hraje dnes do slova a do písmene v *Naší době* Josef Laichter a němě asistuje přitom jako redaktor jiný čelný realista František Drtina, který si pokud vím zakládá na tom, že rozumí francouzskému duchu a francouzské kultuře: mlčky otiskuje takové mravní i duchové ubohosti.

Myslím, že mám právo na svůj klidný puntík závěrečný.